

ОТЗЫВ НАУЧНОГО РУКОВОДИТЕЛЯ

Яковчика Николая Степановича о работе Кубековой Бахыт Жанайдаровны по диссертации «Экстерьерно-конституциональные особенности, молочная продуктивность и естественная резистентность голштинизированных коров в условиях Северного Казахстана», представленной к защите на соискание ученой степени доктора философии (PhD) по специальности 6D080200-Технология производства продуктов животноводства

Актуальность темы диссертации. В молочном скотоводстве развитых стран мира ведущее место занимает голштинская порода. Создание голштинской породы является выдающим достижением селекционеров США и Канады. Голштины этих стран в настоящее время экспортируются более чем в 70 стран мира. Все мировые рекорды по молочной продуктивности принадлежат коровам этой породы. Животные этой специализированной молочной породы отличаются желательным типом телосложения и высокой молочной продуктивностью.

В настоящее время повышение генетического потенциала молочного скота Казахстана является одной из главных задач. Голштинская порода в этом плане представляет значительный интерес. Исследования выполнены в рамках грантового проекта МОН РК «Разработка и внедрение комплексной программы повышения продуктивного долголетия высокоудойных коров отечественной селекции» (рег. № 0118РК00398) и в рамках программно-целевого финансирования по бюджетной программе 267 «Повышение доступности знаний и научных исследований» BR10764965 «Разработка технологий содержания, кормления, выращивания и воспроизводства в молочном скотоводстве на основе применения адаптированных ресурсо-энергосберегающих и цифровых технологий для различных природно-климатических зон Казахстана, а также являются частью докторской диссертации. Экспериментальная часть научной работы проводилась в Северном Казахстане в АО «Заря» Мендыкаринского района и ТОО «Викторовское» района Беимбета Майлина Костанайской области.

Как известно, для реализации генетического потенциала коров голштинской породы необходимо создание комфортных условий содержания и полноценного кормления. Конституция и экстерьер являются важными показателями племенных и продуктивных качеств животных. Телосложение животных дает возможность иметь представление о выраженности породных признаков, направлении продуктивности и здоровье. Правильное гармоничное телосложение и крепкая плотная конституция гарантируют устойчивость животных к неблагоприятным внешним воздействиям, их способность к длительному хозяйственному использованию.

В связи с этим, выполненные соискателем исследования посвящены актуальной теме по изучению экстерьерно-конституциональных особенностей, молочной продуктивности и естественной резистентности голштинизирован-

ных коров при круглогодичном стойловом содержании в условиях Северного Казахстана.

Вклад соискателя в решение научной задачи. Необходимо отметить, что в процессе обучения в аспирантуре Кубекова Б. Ж. продемонстрировала способность самостоятельно выполнить глубокие теоретические исследования и провести широкий круг экспериментальных работ по изучению экстерьерно-конституциональных особенностей, молочной продуктивности и естественной резистентности голштинизированных коров.

Личный вклад соискателя состоит в выборе темы и обосновании направлений исследований, разработки методики, проведении экспериментальных исследований, биометрической обработке и анализе полученных данных, подготовке научных публикаций.

Диссертационная работа Кубековой Б.Ж. содержит ряд новых интересных результатов в области молочного скотоводства, научная достоверность которых не вызывает сомнения.

Результаты работы опубликованы в периодических изданиях, докладывались на конференциях и семинарах и в полной мере отражают результаты исследований. Кубекова Б.Ж. проявила себя как высококвалифицированный и инициативный ученый, способный решать сложные научные задачи в области молочного скотоводства.

В целом Кубекову Б.Ж. можно охарактеризовать как сформировавшегося научного работника, способного решать поставленные проблемы, достойного присуждению искомой ученой степени.

Результаты проведенных исследований базируются на анализе и обобщении литературных источников, большом объеме экспериментального материала, использовании зоотехнических и расчетно-аналитических методов, подтверждены биометрической обработкой данных и материалами первичного учета, что в конечном итоге дало возможность сделать обоснованные и достоверные выводы и рекомендации.

Считаю, что представленная диссертация является самостоятельно выполненной квалификационной научной работой, вносит существенный вклад в зоотехническую науку, по актуальности, новизне, степени научной и практической значимости, глубине научных положений, выносимых на защиту, их обоснованности и достоверности представленных заключительных выводов, соответствует требованиям, предъявляемым к диссертациям на соискание ученой степени доктора философии (PhD по специальности 6D080200-Технология производства продуктов животноводства, а ее автор Кубекова Бахыт Жанайдаровна заслуживает присуждения ученой степени за новые научно обоснованные результаты по научному обоснованию экстерьерно-конституциональных особенностей, морфофункциональных показателей вымени, физико-химического состава молока и естественной резистентности первотелок голштинизированной черно-пестрой породы, включающие:

- установление, существенных различий телок групп дочерей быка-производителя Флажок 639, Omveto 10.673099, Riverson 671850, дочерей от быка-производителя Пилот 690 по живой массе, среднесуточному приросту

от аналогичных показателей сверстниц, выявление особенностей оценки экстерьера животных, позволивших обосновать, что использование единой шкалы оценки экстерьера первотелок черно-пестрой породы дает разную картину при интерпретации результатов, определить по показателям первотелок племенного хозяйства ТОО «Викторовское» как имеющих хороший рост (в среднем по группам оценка данного показателя составило 8,2 баллов), выявить, что по глубине туловища самый высокий балл был у дочерей быка Omveto 10.673099 – 8,4 баллов;

- проведение оценки вымени голштиinizированных черно-пестрых коров-первотелок, позволившей установить, что доля животных с желательными чаше- и ваннообразной формами вымени у коров первой группы составила 84,4 %, во второй - 82,1 %, в третьей - 86,6 %, с округлой формой у животных первой группы - 15,6 %, во второй - 17,8 % и в третьей - 13,4 % соответственно. Лучшими по форме вымени оказались дочери от быка производителя Riverson 671850, наибольшая доля животных с округлой формой вымени приходилась на вторую группу дочерей от быка - производителя Omveto 10.673099;

- выявление способности вымени накапливать большое количество молока в промежутках между доениями, определение продуктивности и интенсивности выведения молока, установление спадаемости вымени в разрезе лактаций в среднем в первой группе на - уровне 34,1 %, во второй - 26,1 % и в третьей - 36,1 %, у коров первой группы по первой лактации суточный удой составил 16,5, кг, у второй группы – 17,3 кг, а скорость молокоотдачи - 1,7 и 1,8 кг/мин соответственно.

Научный руководитель
директор Института повышения
квалификации и переподготовки кадров АПК
БГАТУ, доктор сельскохозяйственных наук,
доктор экономических наук, профессор

 Н.С. Яковчик

Подпись Н.С. Яковчика удостоверяю:

4

Б.Ж. Кубекованың 6D080200-Мал шаруашылығы өнімдерін өндіру технологиясы мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға ұсынған «Солтүстік Қазақстанда голштиндендірілген сиырлардың табиғи резистенттілігі және сүт өнімділігі, экстерьерлік-конституционалдық ерекшеліктері» тақырыбында орындалған диссертациялық жұмысына Яковчик Николай Степановичтың

ШҚІРІ

Диссертация тақырыбының өзектілігі.

Әлемнің дамыған елдерінде сүтті мал шаруашылығында голштин тұқымы жетекші орын алады. Голштин тұқымын құру АҚШ пен Канададағы селекционерлердің тамаша жетістігі болып табылады. Бұл елдердің голштиндері қазір әлемнің 70-тен астам еліне экспортталады. Сүт өнімділігі бойынша барлық әлемдік рекордтар осы тұқымды сиырларға тиесілі. Бұл мамандандырылған сүтті тұқымның малдары дененің қолайлы типімен және жоғары сүт өнімділігімен ерекшеленеді.

Қазіргі таңда Қазақстанда сүтті малдың генетикалық әлеуетін арттыру басты міндеттердің бірі болып табылады. Голштин тұқымы осыған байланысты үлкен қызығушылық тудырады. Бұл зерттеулер Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің «Отандық селекциядағы жоғары өнімді сиырлардың өнімді ұзақ өмір сүруін арттырудың кешенді бағдарламасын әзірлеу және іске асыру» гранттық жобасы аясында жүзеге асырылды (тіркеу № 0118РК00398) және 267 «Білімдердің және ғылыми зерттеулердің қолжетімділігін арттыру» бюджеттік бағдарламасы бойынша бағдарламалық-нысаналы қаржыландыру шеңберінде BR10764965 «Бейімделетін ресурсты пайдалану негізінде сүтті мал шаруашылығын өсіру, бордақылау, өсіру және өсімін молайту технологияларын дамыту» - Қазақстанның әртүрлі табиғи-климаттық аймақтары үшін энергия үнемдейтін және цифрлық технологиялар да докторлық диссертацияның бір бөлігі болып табылады. Ғылыми жұмыстың тәжірибелік бөлігі Солтүстік Қазақстанда Мендіқара ауданындағы «Заря» АҚ және Қостанай облысы Бейімбет Майлина ауданындағы «Викторовское» ЖШС-де жүргізілді.

Белгілі болғандай, голштин сиырларының генетикалық әлеуетін жүзеге асыру үшін күтіп бағу жағдайлары және дұрыс азықтандыру жағдайларын жасау қажет. Конституциясы мен экстерьер малдардың асыл тұқымдық және өнімділік қасиеттерінің маңызды көрсеткіштері болып табылады. Малдардың дене бітімі тұқымдық сипаттамалардың көрсеткіштерін, өнімділігі мен денсаулығы туралы түсінік алуға мүмкіндік береді. Дұрыс гормоналды дене бітімі және күшті, тығыз конституция малдардың қолайсыз сыртқы әсерлерге төзімділігіне және олардың ұзақ мерзімді экономикалық пайдалану қабілетіне кепілдік береді.

Осыған байланысты ізденуші жүргізген зерттеу Солтүстік Қазақстан жағдайындағы голштиндік сиырлардың жыл бойы күтіп-бағу жағдайлары

кезіндегі экстерьерлік-конституционалдық ерекшеліктерін, сүт өнімділігін және табиғи төзімділігін зерттеудің өзекті тақырыбына арналған.

Ізденушінің ғылыми мәселені шешуге қосқан үлесі. Айта кететін жайт, аспирантурада білім алу кезінде Кубекова Б.Ж. голштиндендірілген сиырлардың экстерьерлік-конституционалдық ерекшеліктерін, сүт өнімділігін және табиғи төзімділігін зерттеу бойынша өз бетінше терең теориялық зерттеулер жүргізіп және кең ауқымды тәжірибелік-эксперименттік жұмыстарды жүргізу қабілетін көрсетті.

Ізденушінің жеке үлесі тақырыпты таңдаудан және зерттеу бағыттарын негіздеуден, алынған деректерді биометриялық өңдеуден және талдаудан, ғылыми жарияланымдарды дайындаудан тұрады.

Кубекова Б.Ж. диссертациялық жұмысы ғылыми сенімділігі күмән тудырмайтын сүтті мал шаруашылығы саласындағы бірқатар жаңа қызықты нәтижелерді қамтиды.

Жұмыс нәтижелері мерзімді басылымдарда жарияланды, конференциялар мен семинарларда баяндалып, зерттеу нәтижелерін толық көрсетеді. Кубекова Б.Ж. өзін сүтті мал шаруашылығы саласындағы күрделі ғылыми мәселелерді шешуге қабілетті, біліктілігі жоғары, белсенді ғалым ретінде көрсетті.

Жалпы, Кубекова Б.Ж. алға қойған мәселелерді шешуге қабілетті, қажетті ғылыми дәрежеге лайық, жетілген ғылыми қызметкер ретінде сипаттауға болады.

Зерттеу нәтижелері әдеби дереккөздерді талдау мен синтездеуге, тәжірибелік материалдың үлкен көлеміне, зоотехникалық және есептеу-аналитикалық әдістерді қолдануға негізделген, биометриялық деректерді өңдеу және бастапқы есеп материалдарымен расталған, бұл түптеп келгенде негізделген және сенімді қорытындылар мен ұсыныстар жасауға мүмкіндік берді.

Ұсынылған диссертация өзектілігі, жаңалығы, ғылыми-тәжірибелік маңыздылық дәрежесі, қорғауға ұсынылған ғылыми тұжырымдарының тереңдігі, ғылыми-практикалық маңыздылығы, ғылыми-зерттеу жұмыстарының өзектілігі, жаңалығы, ғылыми-зерттеу жұмыстарының маңыздылығы жағынан зоотехника ғылымына қосқан үлесі зор, өз бетімен орындалған білікті ғылыми жұмыс деп есептеймін, олардың негізділігі және ұсынылған қорытындылардың сенімділігі, Мал шаруашылығы өнімдерін өндіру технологиясы мамандығы бойынша философия докторы PhD ғылыми дәрежесін алу үшін диссертацияларға қойылатын талаптарға сәйкес келеді, ал оның авторы Кубекова Бахыт Жанайдаровна жаңа ғылыми негізделген нәтижелер үшін ғылыми дәреже беруге лайықты, голштиндендірілген қара-ала тұқымы сиырларының экстерьерлік -конституционалдық ерекшеліктерін, желіннің морфофункционалдық көрсеткіштерін, сүттің физика-химиялық құрамын және табиғи төзімділігін ғылыми негіздеу бойынша, оның ішінде:

- Флажок 639, Омвето 10.673099, Riverson 671850 бұқа өндірушісінің қыздары тобының арасында тірілей салмағы және жастастарының ұқсас

көрсеткіштерінен орташа тәуліктік өсімі бойынша айтарлықтай айырмашылықтарды белгілеу, малдардың экстерьерін бағалау ерекшеліктерін анықтау, біртұтас тұқымды пайдалануды негіздеуге мүмкіндік береді, қара ала тұқымды сиырларының экстерьерін бағалау шкаласы нәтижелерді түсіндіру кезінде басқаша көрініс береді, «Викторовское» ЖШС асыл тұқымды мал шаруашылығының сиырларының көрсеткіштері бойынша анықталды, олардың өсуі жақсы (орташа топтарбойынша бұл көрсеткіш 8,2 ұпай), дене тереңдігі бойынша Омвето 10,673099 бұқа өндірушісінің қыздары – 8,4 ұпай балл алғаны анықталды.

- голштиндендірілген қара-ала тұқымы сиырларының желініне бағалау жүргізіп, бірінші топтағы сиырлардағы тостаған және ванна тәрізді желін пішіні бар малдардың үлесі 84,4% құрайтынын анықтауға мүмкіндік береді, екінші топта 82,1%, үшінші топта 86,6%, дөңгеленген пішінді бірінші топта тиісінше 15,6%, екіншісінде 17,8%, үшіншісінде 13,4%. Желіннің пішіні бойынша ең жақсысы Riverson 671850 бұқа өндірушісінің қыздары болды, Омвето 10,673099 бұқа өндірушісінің қыздарының екінші тобында дөңгеленген пішінді малдардың ең көп үлесі болды;

- сауындар арасындағы аралықтарда сүттің көп мөлшерін жинақтау қабілетін анықтау, сүттің өнімділігі мен бөліну қарқындылығын анықтау, лактация жағдайында желіннің түсуі бірінші топта орта есеппен 34,1 деңгейінде белгілеу. %, екіншіде – 26,1% және үшіншіде – 36, 1%, бірінші топтағы сиырларда бірінші лактацияда тәуліктік сүт 16,5 кг, екінші топта – 17,3 кг, ал сүт сауу көрсеткіші 1,7 кг құрады және тиісінше 1,8 кг/мин.

Ғылыми кеңесші
 БМАТУ, Агроөнеркәсіптік кешен кадрларын
 қайта даярлау біліктілігін арттыру
 институтының бастығы,
 ауыл шаруашылығы ғылымдарының
 докторы, экономика ғылымдарының
 ғылымдарының докторы, профессор

Н.С.Яковчик